

Konflikt místo společenství?

Václav Kural: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*. Nakladatelství R ve spolupráci s ÚMV, Praha 1993, 272 stran, ISBN 80-901431-3-X.

Kniha dr. Václava Kurala *Konflikt místo společenství?*, nedávno vydaná nakladatelstvím R, se zabývá od nepaměti ožehavým problémem našich dějin – vztahem mezi Čechy a Němci za první republiky. Její autor navazuje na práci prof. dr. Jana Křena, DrSc., *Konfliktní společenství v letech 1848–1918* (ČSAV, Praha 1991). Osudovou otázku „*proč se z česko-německého konfliktního společenství „nestalo „společenství“, ale „konec soužití v jednom státě“*“ zodpověděl V. Kural na malé ploše, ale zhuštěnou formou (209 stran textu) po rozsáhlém studiu, jak je zřejmé z odkazů na českou a německou literaturu (v počtu 833) a statistických tabulek (18).

Při čtení úvodu, napsaného profesorem J. Křenem, jsem měl pochybnosti, zda pochvalná slova nejsou jen výrazem spříznění „ducha“ obou autorů, přátelství, které bylo upevněno společným dlouhým „totaleinsatzem“ v čerpačské maringotce Vodních zdrojů za sovětské okupace po roce 1969. Mýlil jsem se. Po studiu Kuralovy knihy bych mohl připojit řadu dalších důvodů k těm, které uvádí Jan Křen, dokazujících, že jde o jednu z nejlepších vědeckých prací v poválečné (po roce 1945) české historiografii.

Fakta, většinou nová, zamýšlení nad nimi a uvážlivé závěry, které uvádí autor od první kapitoly Zakladatelská koncepce až po závěrečnou kapitolu s názvem Tragické finále – tragická ouvertura: rok 1938 byly pro mne v mnohém objevné. Jan Křen „jen namátkou“ uvádí v čem: „... jeho rozbor Masarykových představ o německé otázce (a jejich srovnání s představami nacionalů Kramářova typu), postojů české strany agrární a vzniku jejího spojenectví s německým občanským aktivismem v roce 1926, jemně odstíněný (a proto neobyčejně přesvědčivý) rozbor evoluce Henleinovy SdP od spannismu k nacismu, analýzu autonomisticko-federativních projektů z roku 1938, rekonstrukci národně politických doktrín nekomunistické levice atd.“²

Jako další důkaz tvůrčího Kuralova výkladu mohu uvést jeho rozbor jak téměř nadlidského zakladatelského úkolu T. G. Masaryka a první politické garnitury při vzniku republiky vytvořit národní československý stát, tak i pozdějšího pokusu vytvořit národnostní stát, tehdy dvou „národů“: „Čechoslováků“ a Němců. Promarnění pravděpodobně tehdy poslední možnosti vytvořit společenství Čechů („Čechoslováků“) a sudetských Němců autor datuje na konec dvacátých let.

Dialogy o této nedávné minulosti jsou nutné nejen mezi Čechy a sudetskými Němci, ale především mezi českou a německou vládou, protože i V. Kural prokázal, že většina politických stran a organizací sudetských Němců byla nakonec před Mnichovem součástí nacistického hnutí, podřízeného hitlerovskému Německu (a dnes jsou občany Německa). Na obou stranách – tedy na české a německé – je třeba pokračovat ve fundovaných analýzách a syntézách, a to jak o našich vzájemných vztazích v minulosti, tak možná ještě více v současnosti a v budoucnosti, abychom se maximálně přiblížili k objektivitě a pravdě. V. Kural (a před ním i J. Křen) zvýrazňuje všechna pozitiva v našich vztazích, ale zároveň přiznává, že do národních povědomí a genů se hlouběji vryly sváry a konflikty, kdy na obou stranách převažoval národní, či dokonce nacionální zájem nad porozuměním pro druhý národ, pro společenství. Jejich překonání zájmy vyššími – občanskými – potrvá delší čas, než si dosud i ten největší skeptik myslel.

Současnost – rozdělení Československa na dva samostatné státy, občanské války na Balkáně, v Africe a na území bývalého SSSR, ale i střety národů či národností ve Velké Británii, v Německu, v Kanadě a v Belgii – ukazuje, že budování národních či národnostních států není „věcí“ minulosti, historií minulého století ani počátku XX. století.

Národní geny jsou asi nejstarší, které se dědí. Skoro se zdá, že se z generace na generaci rozhojňují.

Václav Kural se ve své knize dále zabývá různými alternativami, jak představitelé českého národa hledali a posuzovali postavení a ochranu našeho národa – v Rakousku-Uhersku, za první světové války v Dohodě, za první republiky na Západě, ve spolenectví s Francií a se zeměmi Malé dohody, ve Společnosti národů a ve spolenectví s SSSR. I v otázce všeobecně známé zrady Československa vládami Francie a Velké Británie objevuje autor nová fakta, která odstraňují zjednodušený pohled na tuto zradu. Ukazuje, kam až mohla sahat mez velmocenské obrany demokracie, svobod, lidských práv, mravních zásad v Evropě, ve světě i v Československu jako v jediném demokratickém státě ve střední Evropě, hranice vytyčená a ukončená v prvé řadě jejich národními zájmy, řekněme v té době *imperiálními*, jak autor trefně nazývá např. „British Interest“ (což ostatně platí dodnes). *Mnichov by měl být poučením, že o své národní i občanské demokratické zájmy musíme usilovat především my sami.*

Po tragické zkušenosti, kdy jsme se po únoru 1948 staly součástí sovětského impéria, a po marném pokusu vymanit se z něho v roce 1968 hledáme po roce 1989 ochranu u NATO a u Evropského spolenectví. Postavení malých národních a národnostních států v nich nám dává naději, že český stát (a národ) konečně najde rovnocenné postavení a ochranu v Evropě. Zůstáváme však stále středoevropskou zemí, ostrůvkem obklopeným především Německem a Němci.

O různých úskalích, úžinách a možných bouřích, které vyplývají z faktu, že Německo (naš soused) se stalo velmocí, největším a nejsilnějším státem v Evropě, píše řada českých a zahraničních autorů. Jako příklad uvedu dvě myšlenky ze zasvěceného výkladu kolegy M. Réimana, profesora na Svobodné univerzitě (do roku 1989 v Západním Berlíně), otištěné v Lidových novinách (26. a 27. srpna 1993): „*Úspěch evropské integrace je dnes zpochybněn. Není zcela jasné, zda jejím výsledkem bude Německo, začleněné do Evropy, nebo naopak Evropa spoutaná Německem.*“ „*Lze jen souhlasit, že česká politika od roku 1989 soustavně usiluje o přátelské styky s Německem. Problém by však vznikl tehdy, kdyby si přestala uvědomovat specifické české zájmy a propadla všestranné závislosti na Německu.*“

Je třeba udělat vše pro to, abychom předešli střetu mezi českým a německým státem, mezi našimi národy, aby se už žádný historik nemusel zabývat kontroverzní otázkou, které se nevyhнул ani V. Kural: *Měli jsme se postavit se zbraní v ruce proti agresí německého nacistického státu v čele s A. Hitlerem v roce 1938?* Autor velmi uvážlivě uvádí argumenty pro a proti a přiklání se k názoru, že jsme neměli kapitulovat bez boje. Totéž si myslí W. Churchill, jak je zřejmé z jeho Pamětí, a totéž si myslí i V. Havel.

Po roce 1989 se rozvíjí diskuze o dalším více politickém než historickém problému – o úloze prezidenta E. Beneše. V. Kural ve své knize dokazuje, že E. Beneš byl spolutvůrcem Masarykovy zahraniční politiky i ve vztahu k Německu a jeho vnitřní politiky i ve vztahu k sudetským Němcům a že se po smrti prezidenta Osloboditele stal důstojným pokračovatelem v této práci.

Autor dokazuje, že ani za kapitulantství není odpovědný jen – či hlavně – E. Beneš, ale především pravicové buržoazní strany – Československá národní demokracie a Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (agrárníci) a jejich vůdci.

Nakonec mám přece jen jednu výtku k autorovi (o některých nedostacích píše i J. Křen v úvodu knihy a sám V. Kural v předmluvě). Je škoda, že nevěnoval větší prostor (v takové míře jako v předchozích částech) tomu, jak současní němečtí historici, publicisté a politici vykládají vzájemné vztahy v období po nástupu Hitlera k moci a zvláště v období kolem Mnichova. Umocnil by tím svůj příspěvek k dialogu o dějinných křížovatkách v nedávné konfliktní minulosti.

Přál bych si, aby se Kuralova práce stala bestsellerem pro nejnáročnější intelektuály doma i za hranicemi – pro historiky, pracovníky vědeckých ústavů, profesory a učitele, spisovatele a publicisty, protože odstraňuje další bílé místo, respektive pokřivené místo

v zrcadle českých (a německých) dějin. Kniha by se měla stát povinnou četbou pro všechny politiky, pro všechny pracovníky Ministerstva zahraničí a ambasad České republiky. Je přitažlivá i pro pamětníky a širokou čtenářskou veřejnost, a to nejen svým dramatickým obsahem, ale i živým čtivým jazykem. Ti všichni spolu s knihovnicí a s mladou generací, zvláště s vysokoškoláky studujícími historii, politologii a další humanitní směry, si vynutí její další vydání, protože první má směšně nízký náklad 800 kusů.

Vynutí si to – troufám si tvrdit – *hlavní problém naší zahraniční politiky v nejbližší době, aby český národ vstoupil do Evropy jako rovnocenný partner všech evropských národů, včetně (či především) Němců. Jen tak překonáme náš vzájemný konfliktní vztah z minulosti (i ze současnosti) ve vztah společenství v budoucnosti. Je a bude to nelehká, vpravdě historická činnost. Bez ironie píše tato závěrečná slova své recenze: Současní představitelé našeho národa (vládní i opoziční) i my občané musíme prokázat lepší politický um než naši předchůdci v roce 1938 i v roce 1968 při politické a ekonomické obraně našich národních a tím i občanských zájmů.*

Dr. Václav Kural nejen svou knihou, ale i praktickou diplomatickou činností již přispěl k prosazení cesty ke společenství místo konfliktu českého národa s německým, České republiky s Německem.

Jan Moravec

¹ Kural, V.: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*. Nakladatelství R ve spolupráci s ÚMV, Praha 1993, s. 5.

² Tamtéž, s. 2.